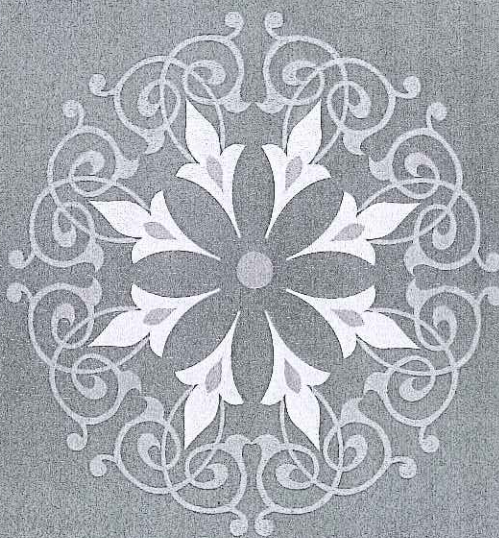

KDU 28:008(05)

HIKMET

REVISTË SHKENCORE / NR.9 / MARS - 2015

ISSN 2312-9077

9

INSTITUTI PËR SHKENCAT HUMANE "IBNI SINA"

www.ibnisina-ks.com

Boton: Instituti për shkencat humane 'Ibni Sina'

Kryeredaktor: Abdullah Rexhepi

Redaksia:

Prof. Dr Muhamed M. Arnauti, Prof. Dr Abdullah Hamiti,
Prof. Asc. Dr. Isa Memishi, Prof. Dr. Metin Izeti, Doc. Dr. Fehim Gashi,
MA. Fahredin Shehu, MA. Hasan Azari, MA. Jahja Hondozi, Dr. Abdullah
Rexhepi

Redaktor gjuhësor: Ajna Aliti

Sekretar i redaksisë: Besmir Yvejsi

Këshilli shkencor ndërkombëtar:

- Dr. William Chittick, Universiteti Shtetëror i Nju Jorkut, SHBA
- Dr. Shahram Pazouki, Instituti iranian i filozofisë, Iran
- Dr. Turgay Şafak, Universiteti Medenijet, Turqi
- Dr. Husejnali Ghobadi, Universiteti Tarbiat Modares, Iran
- Dr. Hanan Tahoun, Universiteti i Kajros, Egjipt
- Dr. Sedad Dizdaroviç, Universiteti i Zenicës, BH
- Dr. Ahad Golizade, Instituti kërkimor ndërkombëtar "Rumi", Shqipëri
- Dr. Seid Haliloviç, Qendra për shkencë fetare "Kom", Serbi
- Dr. Salih Okumuş, Universiteti i Prishtinës, Kosovë
- Dr. Elvir Musiç, Universiteti Mevlana, Turqi

Pasqyra e Lëndës / Contents

Edin Q. Lohja

- Kozmologjia tradicionale si urti: Një kontrastim me kozmografinë moderne
Traditional Cosmology as Wisdom: Vis-a-Vis Modern Cosmography9

A'zam Kasemi

- Kriza ekologjike dhe zgjidhja e saj sipas Sejid Husejn Nasr
The ecological crisis and its solution according to Seyyed Hossein Nasr35

Hamidreza Ajatollahi

- Vërejtje mbi filozofinë krahasuese: Filozofitë islame dhe perëndimore
Remarks on Comparative Philosophy: Islamic and Western Philosophies55

Husein Rizai

- Modernizmi islam: Sfidë ose zgjidhje
Islamic modernism: Challenge or solution67

Caner Taslaman

- Retorika e “terrorit” dhe retorika e “xhihadit”: një vlerësim filozofik dhe teologjik – II
The rhetoric of Terror and the rhetoric of Jihad - II87

Jolanda Kodra

- Mejtimet filozofike - fetare të Naim Frashërit
Philosophical - religious thoughts of Naim Frashëri99

Mahmud Hysa

- Kapërcimi i ujit real dhe metaforik – II
Overcoming of metaphorical and real water – II119

Salih Okumuş – Halime Barıs

Köylünün teknoloji ile imtihanı: “Traktör belası”

“Belaja e traktorit”: Sprovë e fshatarit me teknologjinë129

Nuridin Ahmeti

Kontributi i Sadulla Brestovcit për ndriçimin e rolit të klerit në Lëvizjen Kombëtare Shqiptare

Contribution of Sadulla Brestovci for enlightenment of clerical role in Albanian National Movement141

Zulqyfli (Arif) Ziba

Harmonia një shkencë (ekzakte) në lëmin e muzikës

Harmony an exact science in musical field149

Sejdi M. Gashi

Planifikimi gjuhësor dhe statusi i gjuhëve zyrtare në Kosovë gjatë viteve 1999-2009

Linguistic planning and the status of official languages in Kosova during the years

1999 – 2009159

Muhamed Arkoun

Si të lexohet Kur’ani

How to read the Qur’an169

Mahmoud Zakzouk

Jeta dhe vepra e Imam El-Gazaliut

Life and work of Imam El Ghazali197

Vladimir G. Lukonin

Merv dhe Niza(2)205

Kritikë & Recensione

Critique & Reviews209

Salih Okumuş – Halime Barış^{1*}

Köylünün teknoloji ile imtihanı: “Traktör belası”

“Belaja e traktorit”: Sprova e fshatarit me teknologjinë

Tregim: “Belaja e traktorit” rrëfen ndikimin e teknologjisë në shoqëritë e mbyllura. Ngjarja gjithashtu pasurohet edhe me elemente të ndryshme si përgojimi, xhelozia, dashuria, etj.. Autori në qendër të tregimit ka vendosur përplasjet midis gjeneratave, ndërsa injorancën e fanatizmin i kritikon nëpërmjet simbolit të traktorit. Në tregim pasqyrohen edhe skena të ndryshme nga jeta e fshatit, ku përballemi me një stil përshkrues brilant të autorit Reshid Hanadan. Tregimi ka një strukturë të fortë letrare. Gjuha është turqishte standarde. Nuk iu është dhënë shumë hapësirë të folmes lokale. Me këtë shkrim synojmë të analizojmë nga aspekti përmbajtësor tregimin “Belaja e traktorit” të autorit turk nga Kosova, Reshid Hanadanit.

1. Giriş:

“Traktör Belası”, Duygu Tutsağı adlı eserde yer alan dördüncü hikâyedir. Hikâye, teknolojik gelişmelerin köy hayatındaki etkilerini kuşak çatışması üzerinden ele alır. Ayrıca olay örgüsünün kıskançlık, aşk ve dedikodu gibi bazı yan unsurlarla örülmesi de temaya zenginlik katar.

“Duygu Tutsağı”, Reşit Hanadan’ın ikinci kitabıdır. İçinde 12 adet

^{1*} Asoc.Prof.Dr., Prishtina Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, Priştine; Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Priştine.

hikâye bulunur. 1985 yılında TAN Kitap Dizisi tarafından yayımlanan eser daha çok köy hayatını konu alır. Eser aynı yıl - en başarılı esere verilen- “Süreyya Yusuf Ödülü”ne de layık görülür.

Hikâyelerde geçen mekân Mamuşa köyüdür. Duygu Tutsağı, köy halkının cahillikleri, dedikodu, kıskançlık, kuşak çatışması, köy yaşamını yadırgayıp şehir hayatına ayak uyduramayan insanlar, hayvan sevgisi, gelenekler ve aşk gibi konuları ele alır. Zengin bir gözlem kabiliyetine sahip olan Hanadan, hikâyelerinde genellikle “eleştirel gerçeklik” ve “toplumcu-gerçekçi” bakış açılarını kullanır. Yazar’ın “Yazgı” adlı ilk hikâye kitabında görülen zamansal kayma, yerel dili aşırı kullanma gibi kusurlar, Duygu Tutsağı’nda yoktur. Ayrıca dil daha ustacadır ve standart Türkçe’ye yakındır. Sağlam bir kurguya sahip olan bu eserde şahıs kadrosunun kalabalık olmaması ve akıcı bir üslup kullanılması hikâyeleri daha sürükleyici yapar. Yazar, zaman zaman geriye dönüş tekniğini kullanarak, hikâyelerde eksik kalan noktaların daha iyi anlaşılmasını sağlar.

Traktör Belası, Yakup Ağanın oğlu ile arasındaki fikir çatışmasıyla başlar. Hikâyenin tahlilinin daha iyi anlaşılması için kısaca özetini vermek yerinde olacaktır:

“Köy hayatının işlendiği bu hikâyede tarımla geçinen bir aile anlatılır. Hikâyenin kahramanı Yakup Ağa yıllarca geleneksel yöntemlerle tarlasını işler, ekmeğini topraktan alın teriyle kazanır. Ancak artık yaşı epeyce ilerler ve bütün işlerini oğlu Salim’e bırakmak zorunda kalır. Dünyada başgösteren teknolojik gelişmeler, köye ulaşır ve genç kuşağın hayata bakışını değiştirir. Babasından işleri devralan Salim de herkes gibi traktör ister. Öküzlerini çok seven ve bu fikre sıcak bakmayan Yakup Ağa, İmamdaki akıl ister. İmam dinimizin ilerlemeye açık olduğunu, kendisinin de traktör alacağını söyleyerek Yakup Ağayı ikna eder. Meseleyi bir şartla kabul eden Yakup Ağa, Kuran’a el basarak: “Eğer traktör mazot veya başka bir problem yüzünden çalışmazsa paramparça edeceğim” der.

Ertesi gün Salim öküzleri satar ve traktör satın alınır. Traktör Salim’in performansını arttırır, verim ikiye hatta üçe katlanır.

Vakit geçer, güz mevsimi ile birlikte işler yoğunlaşır. Mazot sıkıntısı baş gösterir. Ayrıca odun taşınırken traktörün bir parçasının da kırılması Yakup Ağanın canını çok sıkar. Verdiği söz köylünün dedikodularına sebep olur. Bu durumdan rahatsız olan Yakup Ağa, evden dışarı çıkamaz. Cuma namazı için camiye giden Yakup Ağa, Hacı Selman’ın cemaatin içinde kendisini tahrik

etmesine dayanamaz. Hemen traktörün bulunduğu dağın tepesine gider ve onu yardan aşağı atar."

2. Köylünün Teknoloji İle İmtihanı: "Traktör Belası"

Traktör Belası, küçük yerleşim yerlerinde sıkça karşılaştığımız cehalet, dedikodu ve çekememezlik gibi olumsuzlukların bir "traktör" imgesi üzerinden bireyde, ailede hatta toplumda bıraktığı etkiler ve bunun sonuçlarını anlatır. Yazarın ustalıkla kaleme aldığı bu hikâyeye üç bölümden oluşur. Her bölüme yerleştirilen kırılma noktaları olayların seyrini belirler. Hanadan, tarımla uğraşan bir ailenin başından geçen olayları realist bir bakış açısıyla verir. Hikâyenin kahramanı Yakup Ağanın yaşı ilerler. Artık tarımla uğraşacak gücü kendinde bulamaz ve işleri oğlu Salim'e devreder. Salim yoğun iş temposunu kaldıramaz ve herkes gibi traktör ister. Annesini aracı ederek babasını ikna eder ve bir traktör satın alınır.

Yazar hikâyenin giriş bölümüne kuşak çatışmasını koyar. Bu çatışma traktör üzerinden sağlanır. Yazarın "*Köyün her evine giren, babalar ve oğullar arasında geçiştirilmesi olanaksız bir gerginliğin belirmesine neden olan bela sonunda kendi evine de uğramıştı*"² ifadesi, ilk bölümünün kırılma noktasıdır. Hanadan aslında bu cümle ile kuşak çatışmasını bir başka ifade ile ilim ve cehaletin mücadelesini de vermek ister.

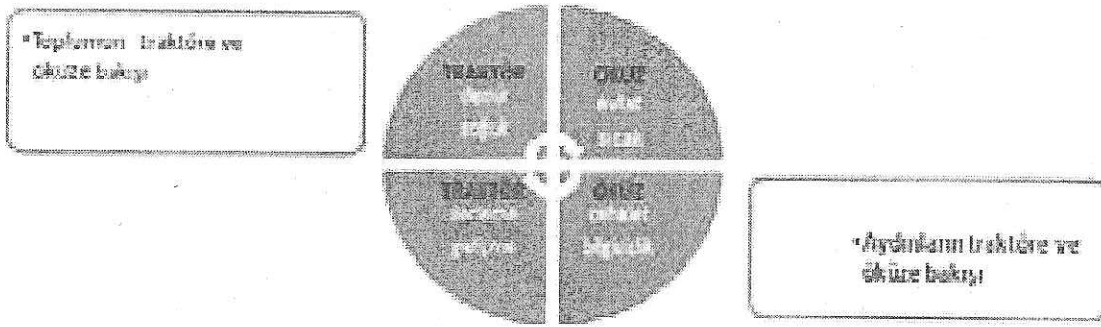
Bu geçiştirilmesi olanaksız gerginliğin sebebi Yakup Ağanın oğlu Salim'in traktör istemesidir. Yakup Ağanın kafasında bir sürü soru belirir. Alnının teriyle kazanıp yıllardır biriktirdiği paralar demirden oluşmuş cansız, duygusuz, traktör denen o belaya mı harcanacaktır? Daha da önemlisi, eşinin ve oğlunun traktörü istemesinin asıl sebebi, kendisinin artık elden ayaktan düşüp bir işe yaramıyor olması anlamına mı gelmektedir? Yazar bu cümlelerle adeta okuyucunun kalbinde kahramana karşı bir merhamet oluşturur. Yakup Ağa, imamın yanına fetva almaya gider. İmam, Yakup Ağanın aksine traktör fikrine olumlu bakar. Köylünün birçoğunda traktör olduğu daha evvel yazar tarafından ifade edilmiştir. Fakat buna rağmen Yakup Ağanın İmama gidip fetva alması dikkat çekicidir. Acaba bu hassasiyet sadece Yakup Ağada mı vardır, yoksa traktör almaya niyetlenen herkes imama danışmakta mıdır?

İmam, dinimizin ilerlemeye, gelişmeye açık olduğunu uygun bir zamanda kendisinin de traktör alacağını hatta hacca da uçakla gideceğini

² Reşit Hanedan, Duygu Tutsağı, Tan Yayın Evi, Priştine, 1985, s.78

belirterek Yakup Ağayı ikna eder. Yazar, bu bölümde imamın topluma etkisini ortaya koyar. Okuyucunun kafasında çizilen imam portresi çok olumludur. Aslında manevi hayatı temsil eden imamın din ile teknolojiyi özdeşleştirilmesi son derece önemlidir. Bu bakış açısı, toplumun teknolojiye yönelik “şeytan icadı” algısını yok eder. Yazar bu şekilde okuyucusuna, hikâyelerinin genelinde var olan öğretmen karakterinin eksikliğini hissettirmez.

Hanedan, bu bölümde iki farklı karakteri öne çıkarır. İlk karakter cehaleti, ikinci karakter ise ilmi temsil eder. Burada cehaleti temsil eden kişi Yakup Ağa, ilmi temsil eden kişi de İmamdır.

Yakup Ağanın gözünde traktör demir yığını, soğuk ve gürültülü bir maddedir. Fakat öküzler insanı anlayan sıcak, canlı, evlattan da öte bir hayat arkadaşıdır. Bir bakıma Yakup Ağanın taassup ile davranarak traktörün faydasını görmezden gelmesi anlatılır. İmamın gözünde öküzler eskinin izlerini taşıyan cehalet ve bilgisizliğin kaynağıdır. Traktör, ilerlemeyi, gelişmeyi temsil eder. Geleceği simgeleyen traktörün köye getirdiği bereket ve fayda yadsınamayacak kadar çoktur.

Yazar ikinci bölüme Yakup Ağanın çok sevdiği öküzleri satma kararını koyar. Yakup Ağanın bu kabullenışı bir şarta bağlanır. Bu şart gelişme bölümünün kırılma noktası olup hikâyeyi sonuçlandıracak en kritik cümledir. Bu cümle, belki de Yakup Ağanın en ufak bir problemde traktörden vaz geçerek öküzlerine yeniden kavuşmak için kendisine verdiği sözüdür.

“- Hele bir çalışmasın Kur'anın üstüne yemin ederim ki paramparça edeceğim onu.”³

³ Hanedan, (1985:81)

Dini bir hassasiyete sahip olan Yakup Ağanın Kur'anın üstüne yemin etmesi dikkat çekicidir. Bu yemin geri dönemeyeceği bir adımdır, bu da hikâyenin sonuçlanmasına sebep olur. Müslümanlar için and içmek ancak zor zamanlarda ve son çare olarak kullanılan bir kurtuluş yoludur.

Yakup Ağanın hayvanlarından ayrılma sahnesi; "*Ertesi sabah öküzleri öpüp, okşar ve ağlar. Sel gibi boşalan gözyaşları, belki de ömründe ilk kez ağlıyordu. Sakın öküzleri kasaba satma!*"⁴ cümleleriyle verilir. Yazarın bu cümleleri peş peşe vermesi Yakup Ağanın gözünde öküzlerin ne kadar kıymetli olduğunu vurgulamak arzusundandır. Kasaba satılıp ölmelerini istemez. Oğlunu bu şekilde tembihlemesi de okuyucunun aklına kahramanın öküzleri tekrar geriye alma düşüncesini getirir.

Salim, öküzleri hem iyi bir fiyata hem de tanıdık birine satar. Öküzleri savaş yıllarında Yakup Ağanın yanına alıp evladı gibi baktığı Smaylo alır. Slovenya'da çalışan Smaylo'nun işleri iyidir. Yakup Ağa öküzleri Smaylo'nun almasına çok sevinir. İçinden çocukken bakıp büyüttüğü Smaylo'dan öküzleri almak kolay olur diye geçirir. Artık traktör almak için geriye hiç bir sebep kalmamıştır.

Ertesi gün Salim dayısının oğlu ile birlikte Kente gider. İki gün sonra mavi renkli bir traktörle geri döner. O gün köylü eşi benzeri olmayan traktörü görmek için Yakup Ağayı ziyaret eder. İmam Yakup Ağaya, traktörü alarak çok iyi yaptığını, pişman olmayacağını söyler. Misafirler arasında parasını fakir halka faizle borç veren fitneci Hacı Selman da vardır. Selman, kendi traktöründen daha iri yarı olmasından duyduğu kıskançlıkla:

"- *Kiloyla parayı demir yığınınına vermek akıllılık değil. Biz aldık küçük bir parçası bozuldu. Parçayı bulamadık örtü altında yatıyor bizimki.*"⁵ der.

İmam, Hacı Selman'a sert sert bakar. Yakup Ağa ise duymamazlıktan gelir. Bu cümle hikâyenin gidişatı ile alakalı ve yazarın okuyucuya verdiği ipucunu da içeren bir manaya sahiptir. Yazar bu bölüme Hacı Selman'ın kıskançlığını koyarak sonuca gönderme yapar. Bu kıskançlık dedikoduları tetikleyecek ve traktörün elim sonunu hazırlayacaktır.

Misafirler gider, vakit gece olur. Salim samanlıkta nişanlısı ile buluşur. Şehirden nişanlısına aldığı hediyeleri verir. Salim mutludur, çünkü nişanlısı

⁴ Hanedan, (1985:83)

⁵ Hanedan, (1985:86)

artık kız arkadaşlarının yanında küçük düşmeyecektir. Salim de köyün diğer delikanlıları gibi nişanlısının evinin önünden rüzgar hızıyla geçip gidecektir.

Traktör Salim'in isteğini ve çalışma temposunu arttırır. Kısa zamanda verimi artar. Durumu fark eden fakat ilgilenmiyormuş gibi görünen Yakup Ağa, oğlunun bütün işi tek başına çevirmesini buruk bir sevinçle izler. Burukluğu traktörün kendisine elden ayaktan düştüğünü hatırlatması ve çok sevdiği öküzlerine duyduğu özlemden kaynaklanır.

Üçüncü bölüm, mazot sıkıntısıyla başlar. Sonbahar gelir, işler artar, şehre gitmek zorlaşır. Yakup Ağa traktörün birkaç gün çalışmayıp avluda bulunmasından çok rahatsız olur. Öküzü, beygiri olanlar işlerine devam etmektedirler. Bu manzara karşısında tepesi atan Yakup Ağa, soluğu İmamın yanında alır.

-“*Canı, kanı binlerce kilometre uzaklarda yerin dibinden çıkarılıp buraya getirilecek bir sıvıya bağlı olan şeyden hayır mı olurmuş.*”⁶ der.

İmam, olur böyle şeyler diyip Yakup Ağayı başından savmaya çalışır. Hikâyenin başından bu bölüme kadar meseleye olumlu bakan ve Yakup Ağanın yanında olan İmam bu davranışı ile okuyucuyu hayal kırıklığına uğratar. Ayrıca öğretmen karakterinin eksikliği de ilk kez bu bölümde hissedilir.

Neyse ki mazot bulunur ve traktör çalışmaya başlar. Bu arada Salim'in düğün tarihi de gelip çatmıştır. Yakup Ağa düğün hazırlıklarına başlamadan önce, tarla, bağ işlerinin tamamlanmasını ve odunlar taşınmasını ister. Salim odunları taşımak için yola koyulur ve bu sırada traktörün bir parçası kırılır. Kırılan parça ne köyde ne de kentte bulunamaz. Salim kırılan parçayı almak için Belgrad'a gider. Üçüncü bölümün kırılma noktası da traktörün bozulması ve onun doğurduğu sonuçlardır. İmam problemler yaşandığı zaman Yakup Ağaya destek olmaz. Tek kalan Yakup Ağanın verdiği söz ve imamın tutumu dedikoduları arttırır. Yakup Ağa dedikodulardan dolayı camiye bile çıkamaz. Üç gün geçer ve Salim hala gelmemiştir. Yakup Ağa cumaya gider. Namaz kılınır camiden çıkacakken Hacı Selman:

-*Söylemiştim traktörden hayır mı gelir? Karın ve oğluna uydun öküzleri satıp aldın traktörü.*

-*Hani yemin etmiştin arızalanırdaki çalışmazsa paramparça edeceğim diye... nerede yeminin?*⁷ gibi ifadelerle Yakup Ağayı tahrik eder. Ardından

⁶ Hanedan, (1985:91)

⁷ Hanedan, (1985: 94)

cemaatten:

-Dağ gibi traktör ufacık bir demirden çalışmıyor...

-Japon malı parça için Japonya'ya gitmek gerek.

-Yakup Ağada din iman yok öküzleri neden sattı ki? Yaz kış çalıştırdı hayvanları yaşlanınca da sattı hem de kasaplara."⁸ cümleleri yükselmeye başlar.

Köylünün cahilce meseleye yaklaşması bu tarz dedikoduların artmasına sebep olur. Yakup Ağa, bu durumdan çok rahatsız olur. Özellikle Hacı Selman'ın Yakup Ağanın verdiği yemine atıfta bulunması Yakup Ağanın cumadan sonra ardına bile bakmadan traktörün olduğu yöne gitmesine sebep olur. Bu olay üçüncü bölümün kırılma noktası olup hikâyeyi sonuçlandırır. Dini hassasiyeti çok yüksek olan Yakup Ağa da; "Beni ele güne rezil etti!... Kitaba el basıpta sözünü tutmayacak adam mıyım ben? Paramparça yapmazsam onu bana da..."⁹ diyerek, söylene söylene traktörün yanına varır. İmam önde köylü arkada kendisini takip ederler.

Sonunda Yakup Ağa traktörü yardan aşağı yuvarlar ve doğruca evin yolunu tutar. Yolda imamı görünce dayanamaz:

-Beni şeytana uydurup aldıldın. Sen niye traktör almadın?¹⁰ Diyerek ona olan kızgınlığını ifade eder.

Bu ifadeler aslında teknolojiyi şeytan icadı olarak gören insanların hala var olduğunu gösterir. Şeytana uyduğunu düşünen Yakup Ağa, traktörü satın alarak günaha girmiştir. Şimdi, traktörü yardan itip paramparça ederek bir nevi tövbe edip bu gönahahtan kurtulacaktır.

İmam parasının yetmediğini ve o yüzden traktör alamadığını söyler. İmam başlangıçta, Yakup Ağaya destek çıkar, fakat pratikte bunu devam ettiremez. Yakup Ağayı tahrik eden/kışkırtan Selman'ı susturmaması da imamın kendisine düşeni yapmadığını gösterir ve öğretmene olan ihtiyacın eksikliğini derinden hissettirir.

Bu hikâyeye, Yugoslavya'da komünist rejiminin hakim olduğu 1980'li yıllarda kaleme alınır. Hanadan, dönemin baskıcı rejimini hikâyelerine başarı ile taşır. Özellikle müslümanlara karşı baskıların arttığı ve herkesin rejimi destekleyen yazılar yazmasına karşın Hanadan imamı ve sosyal sıkıntılarını

⁸ Hanedan, (1985: 94)

⁹ Hanedan, (1985:95)

¹⁰ Hanedan, (1985:96)

ele alması bu şablonun dışına çıktığını gösterir. Köy ve kasaba gibi küçük yerlerde devleti muhtar temsil eder. Ayrıca kömünist partinin çeşitli birimleri de bulunur. Öğretmen de devlet memurudur. Maaşını devletten alır. Bu sebeple devletle bağlantılı olan hiç bir figür Hanadan'ın hikâyelerinde yer almaz, ya da olumlu bir karakter gibi görünmez. Hanadan o dönemde muhtarın devlete yaranmak için halka zulüm ettiğini, halkın imkânlarının üstünde zorunlu öşür alındığını vurgular. Öğretmen ise sadece dersini anlatan, halka maddi manevi destek vermeyen sessiz bir figürdür. Fakat imam bunlara nazaran daha aktiftir. Kendisine danışılan, sözü dinlenen bir kişi olarak karşımıza çıkar. Buna rağmen imam da çoğu zaman özgür bir şekilde konuşamaz.¹¹

Yazarın öğretmen karakterini hikâyelerine sokmasının asıl sebebi, onu yozlaşmış, halktan kopuk biri olarak görmesindedir. Çünkü, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti döneminde genellikle büyük şehirlerde eğitim gören herkes, toplumun gözünde komünist olarak bilinir. Ayrıca bu kesim çalışma hayatı boyunca ayakta kalabilmek için resmi idarenin isteklerine boyun eğmek zorundadır. Gazeteciler yazılarında, yazarlar hikâyeye ve romanlarında, şairler şiirlerinde komünist ideolojiyi halka anlatmak ve övmekle yükümlüdür. Ayrıca, Hanadan'ın diğer hikâyelerinden de anlaşılacağı üzere şehir hayatı insanı olumsuz manada değiştiren bir etkiye sahiptir. Üniversite tahsili için şehirde yeni bir hayatla tanışan gençler, aldıkları eğitim nedeniyle de hem fiziki hem de fikri manada halktan uzaklaşır. Dini bakımdan daha materyalist ya da ateist bir yaklaşım sergilerler. Bütün bunlar yazarın öğretmen karakterine bakışını da etkiler. Sanırız bu sebeple Hanadan'ın hikâyelerinde öğretmen figürü bulunmaz. Bu karakterin yerine de imam konuşur. İmam sadece dini hayatla değil, dünyevi işlerle de ilgilenir. Maddi ilimler ve teknolojiye haberdardır. İlk eğitimini gerçek hayatta bir imam olan babasından alan Hanadan, biraz da babasına olan sevgi ve saygısından bu figürü öne çıkardığı söylenebilir.

Üçüncü bölümde dikkat edilecek bir diğer husus ise, dedikodunun insan üzerindeki etkisi ve sonuçlarıdır. Yazarın köylüyü, bilhassa Hacı Selman'ı konuşturması kırsal yerlerdeki dedikodu ve iftiraların elim sonunu okuyucuya vermek istemesindedir.

¹¹ Halime Barış, Özel Mülakat, Mayıs 2014.

Gece karanlığında gelen ve babasını dışarda gören Salim sevinçle parçayı bulduğunu söyler. Fakat Yakup Ağa Smaylo'dan öküzleri almaya gitmiştir. Yakup Ağa yarım kalan işi tamamlayacak, öküzlerle odunları taşıyacaktır. İmamın traktörün uçurumun dibinde olduğunu söylemesiyle Salim beyninden vurulmuşa döner. İmam Salim'e üzülmemesini, düğünden sonra bir çaresine bakacaklarını söyler. İmamın burada Salim'i teselli etmek için devreye girmesi okuyucuyu şaşırtır. Bu kısma kadar sessiz kalan İmam, acaba neden meseleyi daha sonra halledeceğini söyler.

Esmâ'nın evine doğru giden Salim ağlıyordur. Esmâ ile samanlıkta buluşurlar. Salim traktör der. Esmâ biliyorum diye karşılık verir ve Salim'i öpmeye başlar. Samanlıktan birbirini seven iki insanın çıkardığı inilteler gelir. Hikâyeye bu sahne ile biter ve kesin bir sonuca bağlanmaz. Sanki yazar, hikâyenin sonucunu okuyucuya bırakmak ister. Olanlardan onun affına sığınır ve merhametine sarılır.

Hikâyenin kurgusunu temanın ilerleyişine göre gayet başarılı bir şekilde ele alan yazar, kişi ve mekân tasvirlerinde de gözlemlerinden faydalanır. Hikâyede yazar mekânın bir köy olduğunu belirtir. Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde zikredilen Slovenya, Gora, Belgrad gibi yerler mekânın Yugoslavya'da olduğunu gösterir. Yugoslavya'da Türkçe konuşan, tarımla uğraşan ve tamamının Türklerden oluştuğu köy sayısı çok değildir. Yazarın doğup büyüdüğü Mamuşa bunlardan bir tanesidir. Hanadan'ın diğer eserleri de incelendiğinde bu köyün Mamuşa olduğu açıkça görülecektir. Bu bakımdan mekânın Hanadan'ın da halen yaşamakta olduğu Mamuşa köyü olduğunu ifade etmek yanlış olmaz.

Kahramanların bir çoğu onun çevresinde gördüğü, tanıdığı insanlardır. Bu sebeple tasvirlerde oldukça başarılıdır. Okuyucu, bilhassa kişi ve mekânları bu tasvirlerden öğrenir. Hikâyede, zaman zaman yerel dil kullanılsa da, genelde standart Türkçe esas alınır. Yazar geçmiş zamanla alaklı bir meseleyi ele alacağı zamanlar geriye dönüş tekniğini kullanır. Böyle zamanlarda kişileri çok başarılı bir şekilde konuşturarak konu bütünlüğüne zarar vermeden geçmiş okuyucunun merakıyla buluşturur. Cümleler yer yer devrik olmakla birlikte, daha çok kurallıdır ve görülen geçmiş zaman

kullanılarak olaylar anlatılır. Atasözlerine hiç rastlanmayan bu hikâyede, deyimler anlamı zenginleştiren dil unsurları olarak kullanılır. Hikâyelerinin hemen hepsinde bir mesaj verme endişesi hakimdir.

3. Sonuç:

Traktör Belası, teknolojinin köy hayatındaki tesirlerini anlatır. Hikâyede ele alınan köy yaşamından kesitler, çeşitli unsurlarla zenginleştirilerek okuyucuya ulaştırılır. Çalışmada tespit ettiğimiz sonuçları maddeler halinde vermek yerinde olacaktır:

1. Hikâyenin geçtiği yer, yazarın yaşadığı Mamuşa köyüdür. Mamuşa, kırsal bir yerleşim yeri olup, dışa kapalı bir mekândır. Eğitim düzeyi düşük, cehalet ve taasubun hüküm sürdüğü bir alandır. Zaman, 1980'li yıllardır. Yazarın tema olarak işlediği konular da Mamuşa'da cereyan eden sosyal sıkıntılardır.

2. Traktör Belası'nın ana teması teknolojinin köy hayatındaki yeridir. Ancak tema, nesil çatışması, kıskançlık, dedikodu ve aşk gibi yan unsurlarla zenginleştirilir. Yazar, küçük ve dışarıya kapalı yerleşim yerlerinin tipik olumsuzluklarından olan dedikodu ve kıskançlığı çok başarılı bir şekilde işler ve bunun sonuçlarını ortaya koyar.

3. Çatışma, teknolojiden faydalanmak isteyen evlat ile yıllarca alıştığı yöntemden vazgeçemeyen sabit fikirli bir babanın arasında gelişir. Yazar bu çatışmayı öküz ve traktör kavramları üzerinden vermeye çalışır. Ayrıca Yakup Ağanın bizzat kendisinin yaşadığı diğer bir çatışması da, eski alışkanlıklarından vazgeçememesi ve taassup ile hareket etmesidir. İmam da bu çatışmada aktif rol oynayarak hikâyenin sonucuna etki eder.

4. Hanadan merkezine çatışmaları koyduğu bu hikayeyi aşk teması ile başarılı bir şekilde süsler.

5. Realist ve gözlemleriyle eserlerini kaleme alan Hanadan'ın tasvirleri çok başarılıdır. Bu da hikâyelerindeki kahramanların ve mekânın daha iyi anlaşılmasını sağlar.

6. Kosova, yaklaşık elli yıl Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne bağlı özerk bir bölge olarak merkeze bağlı kalır. Bu dönemde genellikle büyük şehirde eğitim görenler toplumun gözünde komünisttirler. Hanadan bu sebeple öğretmen karakterini hikâyelerinde kullanmaz. Bu da cehaletin devam etmesine olaylara sabit bir bakış açısı ile bakılmasına sebep olur.

7. Yazarın bu hikâyeyi bir sonuca bağlamaması, sonucu okuyucuya

bırakması da aktif bir okuyucu kitlesinin yaratılması açısından olumludur. Böylece okuyucunun konuyla ilgili olarak düşünmesi ve fikir yürütmesi sağlanır.

8. Hikâye sağlam bir kurgu ve yalın bir dile sahiptir. Hikâyenin dili standart Türkçedir. Yerel ağız özelliklerine çok yer verilmez.

Kaynakça:

İ. Güven KAYA Duygu Tutsağı, Önsöz Yerine, Tan Yayın Evi, Priştine, 1985.
Reşit Hanedan, Duygu Tutsağı, Tan Yayın Evi, Priştine, 1985.

